

Andrej Studen

“BOJIMO SE, DA BO TEKLA KRI!”

Ekscesi ob obisku čeških visokošolcev v Celju leta 1899

“Od pevske slavnosti leta 1886 sem bila je na dnevnem redu gorjača in kamen, gnjila jajca, črnilo in hudičevo olje, orodje, s katerim je celjska druhal, ki je bila plačana in napojena od znanih aranžerjev, vsakokrat po cele dneve in noči brez vsake bojazni in žalibože tudi nemoteno od političnih oblasti divjala zoper Slovence, jih insultirala, napadala in ranila.”

Ivan Bovha, 27. 9. 1899

Dr. Josip Sernec je leta 1891 izjavil, da je Celje, kar se nacionalnih odnosov tiče, najbolj zanikrno mesto v monarhiji. Časi nacionalnega sožitja med Nemci in Slovenci so konec osemdesetih let postali neponovljiva preteklost. “Gesli ‘Hie Deutsche - Hie Slowenen’ in ‘Svoji k svojim’ sta obvladovali celotno politično in družabno življenje. Vsak Celjan se je tako bil prisiljen, ne glede na svoj socialni položaj in družbeni status, nacionalno opredeliti, vsako odstopanje od nacionalnega načela pa so kaznovali z ostro moralno obsodbo.”¹ Tako nemška kot slovenska stran sta si v okviru srditih nacionalnih bojov neprestano prizadevali, da bi dokazali

nemški oziroma slovenski značaj mesta. Okoli te osi se je vrtelo celotno dogajanje v mestnem vsakdanjiku, srednje oziroma nacionalno strpne poti pa ni bilo.

Vsakdanje življenje Celjanov so torej pretresali ostri nacionalni boji. Pretepi med Nemci in Slovenci, ki so včasih spominjali na prave male vojne, so sodili v običajen inventar mestnega vsakdanjika. Ob slovenskih kulturnih in družabnih prireditvah, ki so jih celjski Nemci redoma razumeli kot navadno izzivanje, je običajno prihajalo do množičnih spopadov med Slovenci in Nemci. “Do prve večje konfrontacije je prišlo v času ustanovitvene slavnosti celjskega Sokola 7. in 8. septembra 1890, ko je celjska nemška fakinaža z vseh strani napadala Sokole in njihove goste, mestna policija pa je v večini primerov mižala.”² Zaradi hudih nacionalnih izgrede, do katerih je prišlo ob omenjeni slavnosti, je mestni urad prepovedal vse slovenske nacionalne slavnosti v mestu.

“Ne glede na represivne ukrepe mestnega urada, ki so jih potrdili tudi najvišji državni organi, je bilo v Celju vse do preloma stoletja več velikih slovenskih slav-

¹ Janez Cvirn, *Biser na Savinji, Celje na starih razglednicah*, Maribor 1993, str. 52.

² Janez Cvirn, *Kri v luft! Čreva na plot! Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja*, Ljubljana 1990, str. 54.

nosti, ki jih je nemško prebivalstvo doživljalo kot provokacijo.”³ Do najhujših nacionalnih izgrediv ob raznih slovenskih slavnostih pa je prišlo v drugi polovici devetdesetih let, torej po letu 1895, ko so bile prastaremu “nemškemu” mestu “vsiljene” slovensko-nemške vzporednice na nižji gimnaziji, poleg tega pa je podoba “nemškega” Celja popolnoma skazila tudi trdnjava slovenskih okoličanov - Narodni dom, ki je bil zgrajen v letih 1895-1896. Do pravih izbruhov nemškega nezadovoljstva je prišlo ob odprtju Narodnega doma leta 1897, ob slavnostni blagoslovitvi zastave Celjskega pevskega društva 1898; vrelišče pa so nacionalni ekscesi dosegli leta 1899 ob obisku čeških visokošolcev.

Julija 1899 so se v dnevnem časopisu pojavile novice, da bo avgusta prišlo na “poučen in reprezentančen” izlet na slovensko ozemlje nad sto čeških visokošolcev pod vodstvom prof. Vladimira Hraskyja. Poleg Bleda, Ljubljane in Postojne naj bi v sredo, 9. avgusta, obiskali tudi Celje.⁴ Reakcija celjskih Nemcev, ki so se obe-

poznih slovanskih scen pobratenja. “Ti Čehi so jim naravnost dobrodošli, da bi s pomočjo izzivalnih kravalov odvrčali tujski promet iz našega mesta, da bi prestrašili letoviščarje ter jim vzeli vse veselje do uporabe tukajšnjih zdravilišč.”⁶ “Celjani pozor! Čehi hočejo onečastiti vaše mesto!”⁷

30. julija so češki študentje z dopisom v češčini mestnemu uradu javili svoj prihod v Celje. Deutsche Wacht ob tem seveda ni zaspala. Oznaniła je, da so Čehi pač vesela družba, v kateri vlada objestnost, sicer pa da se Čehi hočejo iz Nemcev norčevati. Čehi da so pač dovolj neumni, hkrati pa tudi predrzni in nesramni, če mislijo, da na Štajerskem kdo razume njihov čvek in gobezdanje. Mestni urad je seveda dopis zavrnil.⁸

Najbolj gorečni med celjskimi Nemci pa so na mestni občinski svet naslovili tudi tiskano peticijo, v kateri so zahtevali, da se ukrene vse potrebno, da bi se preprečil obisk Čehov v Celju, da bi se tako preprečili ekscesi

in bi se ohranila javni red in mir. Mestne oblasti so spomnili na strašne praške dogodke, ki so med celjskim nemškim prebivalstvom vzbudili močno ogorčenje. Češki študentje so se namreč zelo izkazali “pri surovih napadih na Nemce, pri opustošenjih, ki so jih zagrešili nad sadovi nemške pridnosti, nad spomeniki nemške kulture... Zato se je bati najhujšega in to moramo preprečiti. Mir in spokojnost Celja zaradi teh zlonamerno povabljenih ljudi ne smeta biti porušena, naša varnost in naša lastnina pa ne smeta biti izpostavljeni odvečni nevarnosti.”⁹

Nekaj sto izvodov peticije, ki jo je natisnila tiskarna Celeja, so razpečali po mestu, od hiše do hiše, in podpisali so jo mnogi celjski Nemci. Ta akcija podžiganja sovražnega razpoloženja in zbiranja podpisov je seveda poleg “vahtarce” še dodatno prispevala k ustvarjanju napetega vzdušja v mestu.

Slovensko časopisje je nemško hujskanje, češ da hočejo “nemško” Celje obiskati praški pretepači, cestni

nem takoj spomnili ekscesnih dogodkov iz let 1897 in 1898, je bila seveda pričakovana. Deutsche Wacht se je takoj vprašala, “ali ne bo minilo vsaj eno leto brez načrtovanega panslavističnega napada na naše nemško mesto”,⁵ na mesto, ki je sicer znano po svojem mirnem in gostoljubnem prebivalstvu. Čemu bi morali trpeti surove in grobe slovenske žalitve ter odvratne provokacije? Slovenskim prvakom, ki jih lahko označimo le kot “kolovodje in pobudnike”, pač ne moremo dovoliti pom-

³ Ibidem, str. 58.

⁴ Glej: Slovenski narod, 8. 7., 18. 7., 20. 7., 24. 7., 31. 7. 1899, pa tudi 1. 8. in 2. 8. 1899; Domovina, 28. 7. 1899; Slovenski gospodar šele 3. 8. 1899; Deutsche Wacht, 23. 7., 27. 7. in 30. 7. 1899. Glej tudi Janez Cvirn, Thomas Fürstbauer: Kronika mesta Celja 1892 - 1907, I. del, Celjski zbornik 1990, str. 251.

⁵ Deutsche Wacht, 23. 7. 1899.

⁶ Deutsche Wacht, 27. 7. 1899.

⁷ Deutsche Wacht, 30. 7. 1899.

⁸ Glej: Deutsche Wacht, 30. 7. 1899; Janez Cvirn, Thomas Fürstbauer: Kronika mesta Celja 1892 - 1907, I. del, Celjski zbornik 1990, str. 251.

⁹ ZAC: MOC, škatla 20.

Celjski župan Gustav Stiger

Celjski podžupan Julius Rakusch

razbojniki, divjaki z noži, požigalci in njihovi najsurovejši pomagači Slovenci, ostro obsodilo.¹⁰ Spraševalo se je, zakaj mora biti ravno Celje prava "tolovajska jama"¹¹ sredi civilizirane in kulturne Evrope. Kako je mogoče, da imajo "kulturni" Nemci češke akademike za izmeček človeštva, za smrkavce ter za navadno sodrgo, ki se ji mora, kot vsakemu nepovablencu, s kolom in nožem v rokah pokazati vrata.¹²

Deveti avgust pa se je nezadržno bližal. Slovenska stran je še naprej opozarjala, da lahko v sredo pride do sramotnega škandala, kjer bo tekla tudi kri. Poleglo se ni tudi hujskanje Nemcev na celjskih ulicah. Nemška mestna fakinaža, še zlasti capini zloglasnega pretepača Oechsa, kot tudi nemški burši iz Gradca in tevtoni iz drugih krajev so se vneto pripravljali na sprejem neljubih gostov. Slovenski prvaki Miha Vošnjak, dr. Ivan Dečko in dr. Josip Sernec so se zaradi nemških groženj, da v "nemškem" Celju pač ne bodo trpeli slovanskih "demonstracij", obrnili na namestništvo v Gradec. Zaprošili so ga naj jih te dni stražijo orožniki, ne pa "celj-

sko odvisno redarstvo", ki je vzdrževalo javni red in mir le v interesu celjskih mestnih očetov - Nemcev.¹³ Slavni celovski magistrat pa je na prošnjo celjskih Nemcev celjskim "odvisnim" mestnim stražnikom poslal na pomoč še 15 redarjev s "piklhavbami".¹⁴

Še zadnji poskus, da bi preprečili Čehom vstop v mesto, pa predstavlja najava, da bodo mestni muzej in grajske ruševine od 8. do 10. avgusta zaradi nujnih vzdrževalnih del zaprte za obiskovalce.¹⁵ Slovenski narod je na slednje reagiral takole: "A vse ni nič pomagalo. Fakt je, da skoro pozdravimo Čehe v naši sredi, fakt, ob katerem se bodo tukajšnje nemčurske kreature napihovale od jeze in svetega srda, kakor tista žaba, ki je hotela postati debela kakor vol."¹⁶

Na Kranjskem je bil sprejem čeških izletnikov, kot je zapisala Domovina, "povsod najsijajnejši in nad vse ljubezniv".¹⁷ Slovenci so jih povsod sprejeli z viharimi klici "Živio!" in "Na zdar!". V Ljubljani je sicer prišlo

¹⁰ Glej: Slovenski narod, 4. 8. 1899; Domovina, 28. 7., 4. 8. 1899; Slovenski gospodar, 3. 8. 1899.

¹¹ Domovina, 4. 8. 1899.

¹² Glej: Slovenski narod, 4. 8. 1899.

¹³ Dr. Josip Sernec, Spomini, Ljubljana 1927, str. 88.

¹⁴ Prošnje za pomoč so bile poslone tudi v Gradec in Maribor, vendar jim niso ugodili.

¹⁵ Deutsche Wacht, 6. 8. 1899; Slovenski narod, 9. 8. 1899.

¹⁶ Slovenski narod, 9. 8. 1899.

¹⁷ Domovina, 12. 8. 1899.

do manjših nemških izzivanj, vendar se je vse mirno končalo.¹⁸

Čehi naj bi prispeli v Celje v sredo dopoldne ob 9. uri 37 minut. Toda po brzopletu so sporočili, da so se v Ljubljani zamudili in da pridejo z brzovlakom ob pol drugi uri popoldne. Celjska nemška fakinaža se je že dopoldne zbrala pred kolodvorom. Do zob oborožena s palicami, piščalkami, gnilimi jajci, granitnimi kockami in kamenjem je nestrpnost pričakovala osovražene izletnike. Ker Čehov ni bilo, se je razjarjena množica podala pred svečano okrašeni Narodni dom. V varstvu celjske in celovške policije je vzklikala "Heill!" in razne psovke, prepevala "Wacht am Rhein", vihtela palice ter zahtevala odstranitev slovenske narodne trobojnice, ki je plapolala poleg cesarske zastave. Med prerivanjem jih je s kolom po glavi skupil tudi dr. Ivan Dečko. Policija seveda ni prišla napadalca, temveč je aretirala branitelje. "Sodrga" je še vedno zahtevala odstranitev slovenske zastave, zato je policija "siloma udrila v Narodni dom, z vetrihi odpirala vrata ter strgala zastavi raz streho."¹⁹ Proti poldnevu se je množica pred Narodnim domom razšla po raznih krčmah, da se, kot je zapisala Domovina, "napije korajže za popoldne".²⁰

Ob 11. uri, kakor je bilo že poprej določeno, so se slovenski akademiki in celjski Slovenci brez Čehov podali na okoliško pokopališče na Golovcu, kjer so odkrili in blagoslovili spomenik slavistu dr. Vatroslavu Oblaku.

Ob pol dveh se je v Celje pripeljalo nad 120 Čehov, ki so jih Slovenci pozdravili z navdušenimi klici "Na zdar!" in "Živio!" Pred kolodvorom se je ponovno zbrala precejšnja "tolpa najetih barab in še več smrkavcev", vojaški kordon pa je zaprl prostor pred železniško postajo. Čehi je nekoliko drugače kot Slovenci pozdravila tudi nemška fakinaža, namreč s huronskim tuljenjem, žvižganjem, dvignjenimi palicami in letečim kamenjem. Čehi in Slovenci so bili prisiljeni, da so v sprevodu odšli po Ringu in Gledališki ulici, torej po stranskih ulicah in ne direktno skozi mesto, pred Narodni dom, kjer so goste s pravo ploho šopkov in cvetlic, ki so jih metale skozi okna, sprejele navdušene slovenske dame. Sprevod je spremljala nemška fakinaža, ki je neprestano izzivala, kričala in psovala, po zraku pa je frčalo kamenje in drugi predmeti. Prostor pred Narodnim domom je bil obkoljen z vojaki, za katerimi se je drla podivjana "drhal".

Ob 2. uri se je začel banket, ki ga je z napitnico odprl dr. Josip Sernec, za njim pa so se zvrstili še številni drugi slovenski in češki govorniki. Vsi so se navduševali "za slovansko vzajemnost in slogo". Govorom je sledila živahna zabava. Zunaj je deževalo.²¹

Proti 5. uri se je malo zvedrilo in češki gostje so s celjskimi Slovenci odšli na izlet na Stari grad. Na pot so se odpravili v gručah ter v spremstvu orožnikov. Ogledali so si razvaline ter se razgledali po Savinjski dolini. Iz stotine grl sta zadoneli "Hej Slovani" in "Lepa naša domovina", baje tako naglas, da se je slišalo v mesto, kar je celjske Nemce še posebej razkačilo.²² Nato so se v varstvu c. kr. žandarmerije vrnili v Narodni dom. Kakor hitro pa se je žandarmerija umaknila in je skrb

Dr. Ivan Dečko

za red in mir ponovno prešla v roke mestne policije, je nemška "drhal" začela tuliti in žvižgati, na "barbarske Slované" in na Narodni dom pa se je vsulo kakor pest debelo kamenje, ki je nekaj ljudi ranilo ter pobilo več šip in svetilk. Poleg buršev in barab so se pri vseh demonstracijah in izgredih, kot poroča Slovenski narod, najbolj odlikovale celjske "nemške dame": "Kako surova znajo biti ta babišča... Metale so kamenje in gnila jajca, grozile s pestmi, kazale jezike in dolge nosove ter

¹⁸ Slovenski narod, 7. 8., 8. 8. in 9. 8. 1899.

¹⁹ Slovenski narod, 10. 8. 1899; glej tudi poročila v: Domovina, 12. 8. 1899, Slovenski gospodar, 10. 8., 17. 8. 1899.

²⁰ Domovina, 12. 8. 1899.

²¹ Slovenski gospodar, 17. 8. 1899, Domovina, 12. 8. 1899.

²² Slovenski narod, 10. 8. 1899, Deutsche Wacht, 13. 8. 1899.

Dr. Josip Sernec

kazuje Slovanom hrbet, se tolkle po zadnji strani svojega telesa... Glede omike in dostojnosti zaostajajo pač za vsako kravjo deklo.”²³

Po povratku s Starega gradu se je ob 8. uri zvečer začel koncert, na katerega je kljub divjanju nemških razgrajancev prišlo “precej celjskega občinstva in mnogo gostov iz bližnjih trgov”.²⁴ Godba, ki je že popoldne neutrudno igrala, je bila tudi tokrat popolnoma kos svoji nalogi. Buren aplavz in pohvalo so poželi tudi orkester, mešani in moški pevski zbor. Solze v oči je prignala zlasti ganljiva staročeska pesem “Bivali Čehove!” Telovalne točke pa so zaradi slabega vremena odpadle.²⁵

Uradnemu delu sporeda je sledila veselica s prosto zabavo in plesom, ki je trajala vse do zgodnjih jutranjih ur. Noč iz srede na četrtek pa seveda ni minila brez izgrediv. Še več! Uresničila se je napoved, ki jo je 9. avgusta obelodanil Slovenski narod: “Bojimo se, da bo

tekla kri!” Na nevarnih celjskih ulicah je prišlo do dogodkov, ki jih dandanes vidimo le še v kakšnem ameriškem vesternu. Poleg tega, da so Nemci v manjših skupinah na temačnih krajih neprestano prežali na Slovence, ki so se vračali z veselice v Narodnem domu ter jih izzivali in pretepali, njihove spremljevalke pa opsovali in opljuvali, je namreč prišlo tudi do streljanja.

Okrog 1. ure ponoči sta se učitelj Franc Gostinčar iz Griž ter tajnik žalske posojilnice Mihael Reicher odpravila proti domu. V temačnem kotu pri ljubljanski mitnici ju je napadla nemška tolpa, oborožena s poleni in noži. Prišlo je do spopada, v katerem se je Gostinčar branil z revolverjem in pri tem ustrelil Josefa Pollantza. “Gostinčarja in Reicherja je mestna varnostna straža aretirala, vendar so Reicherja kmalu izpustili. Skoraj istočasno je tajnik v Dečkovi odvetniški pisarni Ivan Bovha v Gosposki ulici ustrelil dninarja Juliusa Grabitscha. Tudi Bovho je aretirala mestna varnostna straža.”²⁶ Zaradi opisanih dogodkov je razburjenje celjskega nemškega meščanstva zopet naraslo. Na Trgu cesarja Jožefa pred Narodnim domom se je ponovno zbrala razburjena množica, ki se nikakor ni hotela pomiriti. Okrajni glavar grof Attems je ponoči skupaj z županom Stiegerjem in predstojnikom mestnega urada Fürstbauerjem trikrat prišel v Narodni dom in od predstavnikov Slovencev zahteval, naj Čehi odpotujejo z brzovlakom ob 4h in 15 minut, saj v nasprotnem primeru ne morejo prevzeti odgovornosti za varnost gostov. Dr. Dečko je med pogovorom izjavil: “To Celje moramo ukrotiti!” Dr. Sernec pa je končno pristal, da bo zagotovil odhod Čehov. Ker po poteku dogovorjenega časa Čehi niso zapustili Narodnega doma, so poskušali predstojnik mestnega urada Fürstbauer in varnostni organi vstopiti v Narodni dom, vendar so bila vrata zaprta. Grof Attems je poskušal še enkrat posredovati, vendar je bilo za takojšen odhod Čehov že prepozno. Deželna bramba je obkolila Narodni dom in nihče ni mogel vstopiti ali odditi. Ob 9. uri so vojaki napravili kordon. Vse ulice so bile zaprte. Češki gostje so morali po predpisani poti v senci bajonetov na kolodvor. Okna so bila vsa zasedena. Nemci so tulili: “Abzug! Slavisches Gesindel! Slavische Hunde!” ter pljuvali na dijaštvo ter mu žugali s pestmi. Pred kolodvorom se je ponovno zbrala nemška “sodrga” in jih obsula s točo kamenja. Vojaštvo je z bajoneti razgnalo tolpo. Čehi so se ob 10. uri odpeljali iz mesta,²⁷ Slovenci pa so se v spremstvu žandarmerije odpravili proti gostilni v Skalni kleti.

Razburjenje Nemcev pa se tudi po odhodu Čehov ni

²⁵ Domovina, 12. 8. 1899.

²⁶ Janez Cvirn, Thomas Fürstbauer: Kronika mesta Celja 1892 - 1907, I. del, Celjski zbornik 1990, str.250.

²⁷ Glej: Slovenski narod, 10. 8. 1899.

²³ Slovenski narod, 10. 8. 1899.

²⁴ Slovenski gospodar, 17. 8. 1899.

poleglo. Po vsem mestu so se med celjsko fakinažo razširile govorice, da bodo ob 7. uri zvečer napadli hišo dr. Josipa Serneca. Proti večeru se je pred Narodnim domom zbrala 2000-glava množica, ki je kakšne pol ure demonstrirala in prepevala "Wacht am Rhein". Nato so odšli po Rotovski ulici, kjer so razbili in vrgli na tla odvetniško tablo dr. Dečka, proti vili dr. Serneca v Gizelini ulici.²⁸

Čeprav je dr. Sernece že prej vedel, da se pripravlja napad na njegovo hišo in je to tudi uradno naznanil celjskemu redarstvu ter zahteval zaščito, ni nič pomagalo.²⁹ Medtem ko si je mestna policija zatiskala oči, je razjarjena množica kakšnih 10 minut kamenjala Sernečevo vilo in pobila vse šipe.³⁰ Nato je "drhal" ponovno odšla pred Narodni dom, tam pobila nekaj velikih šip, nato pa še h kaplaniji in opatiji, kjer je vpila "los von Rom" in delala enako škodo.³¹ "Dečkovo vilo v Gaberjah so varovali Majdičevi delavci in slovenski študentje, ki so bili oboroženi z 'v deželi običajnim orožjem', t.j. z vilami in kosami."³² Naslednji dan je mestni urad prejel od namestništva brezjavko, da bo ob najmanjšem izgredu, ki se bo pripetil, razpuščen. Šele ta grožnja je pomagala ter primorala celjsko županstvo, ki je prej vseskozi dajalo potuho nemškim izgretnikom,³³ da s pomočjo policije vzpostavi red in mir.³⁴

O škandaloznih celjskih dogodkih so se v naslednjih dneh razpisali številni časopisi ter iskali krivce, da je do njih sploh prišlo. Vrstile so se sodne obravnave zoper prestopnike, izrečene so bile večje ali manjše kazni. Za epilog lahko na koncu zapišemo sledeče: Višek na področju

Epilog obiska Čehov v Celju - karikatura iz nemškega humorističnega lista Kikeriki, 15. 8. 1899

nemško-slovenskih nacionalnih bojov v Celju pred prvo svetovno vojno predstavljajo izgrede ob obisku čeških visokošolcev leta 1899. Do večjih ali manjših, vendar manj tragičnih izgrede je sicer prihajalo še vse do propada habsburške monarhije. Po ustanovitvi Kraljevine SHS je prišlo do bistvenega preobrata. Na šahovnici so se zamenjale pozicije. Celjski Nemci so se morali privaditi, da so odslej manjšina. Za celjske Slovence se je začela nova doba. Enaindvajset let po obisku čeških visokošolcev se je v Narodnem domu dr. Gvidon Sernece v pozdravnem govoru češkemu gostu spominjal teh strašnih dni ter dodal: "Danes smo Čehi sprejemali mirno in dostojno. Sprejema ni motil noben žvižg, noben kamen. Sprejeli smo jih na svojih svobodnih tleh."³⁵

²⁸ Glej: Slovenski gospodar, 17. 8. 1899.

²⁹ Dr. Sernece je v svojih spominih takole opisal priprave na nevarni napad: "Popoldne sem odprl okna v prvem nadstropju, da bi bilo manj škode; nabil sem za vse slučaje svoje puške in revolverje, svojim fantom pa strogo zapovedal, naj ostanejo popolnoma mirni in naj ničesar ne store, česar jim jaz ne bi sam zapovedal, ker odgovornost za vse, kar pride, moram nositi jaz. Hišo in vrtna vrata sem zaklenil." - Dr. Josip Sernece, Spomini, Ljubljana 1927, str. 91.

³⁰ Ibidem.

³¹ Glej: ibidem.

³² Janez Cvirn, Thomas Fürstbauer: Kronika mesta Celja 1892 - 1907, I. del, Celjski zbornik 1990, str. 253.

³³ Še zlasti jih je podžigal podžupan Julius Rakusch.

³⁴ Slovenski narod, 12. 8. 1899; Slovenski gospodar, 17. 8. 1899.

³⁵ Nova doba, 20. 5. 1920.

Zusammenfassung

“Wir befürchten, daß Blut fließen wird!”

*Ausschreitungen beim Besuch tschechischer
Hochschüler in Cilli im Jahre 1899*

“Vom Sängerfest anno 1886 bis heute waren Prügel und Steine, faulige Eier, Tinte und Vitriolöl an der Tagesordnung, das Werkzeug, mit dem der Cillier Pöbel, aus bekannter Quelle bezahlt und betrunken gemacht, jedesmal ganze Tage und Nächte lang ohne jede Furcht und leider Gottes auch unbehelligt von der politischen Obrigkeit gegen die Slowenen wütete, sie beschimpfte, angriff und verletzte.”

Mit diesen anschaulichen Worten beschrieb Ivan Bovha, Sekretär in der Anwaltskanzlei Dr. Ivan Dečkos, am 27. September 1899 die Verhältnisse in Cilli, derjenigen Stadt, die, was die Beziehungen der Nationalitäten untereinander anging, sicher die schlimmste in der ganzen Monarchie war. Die Zeiten friedlicher Koexistenz zwischen Deutschen und Slowenen gehörten seit Ende der achtziger Jahre endgültig der Vergangenheit an. Schlägereien zwischen Deutschen und Slowenen, die manchmal fast in Kleinkriege ausarteten, gehörten zum gewöhnlichen Inventar des Cillier Alltags. Bei den kulturellen und gesellschaftlichen Veranstaltungen der Slowenen, die von den Cillier Deutschen schlicht und einfach als Provokation empfunden wurden, kam es gewöhnlich zu Massenzusammenstößen zwischen Slowenen und Deutschen. Die Lage verschärfte sich besonders in der zweiten Hälfte der neunziger Jahre, nach dem Jahr 1895, als der “urdeutschen” Stadt slowenisch-deutsche Parallelklassen in der gymnasialen Unterstufe “aufgezwungen” wurden.

Im Juli 1898 verbreitete sich in der Stadt die Nachricht, Anfang August werde eine über hundert Personen starke Gruppe tschechischer Hochschule Cilli besuchen. Die Reaktion der Cillier Deutschen, die sich sogleich der Ausschreitungen des Vorjahres erinnerten, war zu erwarten gewesen. Unverzüglich begann die Anti-Besuchs-Kampagne seitens der Deutschen, wobei die Cillier aufgerufen wurden, “den geplanten panslawistischen Angriff auf unsere deutsche Stadt” zu verhindern. Die *Deutsche Wacht* wiegelte ihre Leser damit auf, es seien Schlägertypen, Straßenräuber, Messersteeher und Brandstifter aus Prag und ihre rohesten Helfershelfer unter den Slowenen, die nach Cilli kommen wollten.

Der 9. August näherte sich unaufhaltsam. Die slowenische Seite wies schon von vornherein darauf hin, daß es zu einem ganz üblen Skandal und sogar zu Blutvergießen kommen könne, doch die Volksverhetzung

seitens der Cillier Deutschen konnte dadurch nicht gemäßig werden. Der Pöbel unter ihnen, insbesondere das Lumpenpaek, das sich um den in einem üblen Ruf stehenden Schläger Oeßs scharte, sowie deutsche Bursehenschafter aus Graz und anderen Orten bereiteten sich begeistert auf den Empfang der unliebsamen Gäste vor.

In Krain (Bled, Laibach, Postojna) war der Empfang der tschechischen Ausflügler “überall äußerst glänzend und liebenswürdig”. In Cilli erwartete die Tschechen dagegen ein (mit Stöcken, Pfeifen, fauligen Eiern, Granitstücken und Steinen) bis an die Zähne bewaffnete deutscher Pöbel. Die mehr als 120 tschechischen Ausflügler mußten deshalb auf ihrem Weg zum Slowenischen Kulturhaus (*Narodni dom*), wo nachmittags ein Bankett stattfinden sollte, von einem Militärkordon geschützt werden. Die Bewaffneten begleiteten die Tschechen und Slowenen auch auf ihrem Ausflug zur Alten Burg.

Sogleich nach ihrer Rückkehr in die Stadt, als sich die k.u.k. Gendarmerie zurückgezogen hatte und die Sorge für Ruhe und Ordnung wieder der Cillier Polizei oblag, begann das deutsche “Pack” zu johlen und zu pfeifen, und auf die “barbarischen Slaven” und das *Narodni dom* prasselte es mit faustgroßen Steinen, die einige Personen verletzten und mehrere Scheiben und Laternen zerschlugen. Die städtische Polizei drückte bei all dem beide Augen zu.

Um 20 Uhr begann im *Narodni dom* ein Konzert, zu dem trotz des Tobens der deutschen Krawallmacher “ein beträchtlicher Teil der Cillier Öffentlichkeit und viele Gäste aus den umliegenden Märkten” erschienen. Dem offiziellen Programmteil folgte eine Feier, die bis in die frühen Morgenstunden dauerte. In den gefährlichen Cillier Straßen lauerten kleinere deutsche Gruppen an dunklen Stellen Slowenen und Sloweninnen auf, die von den Feierlichkeiten nach Hause gingen, und provozierten, beschimpften und verprügelten sie. Um 1 Uhr nachts fielen auch Schüsse. Dabei verletzte der Lehrer Franc Gostinčar aus Griže beim Laibacher Mautamt Josef Pollanz, einen Angehörigen der deutschen Rotte, die mit Holzknüppeln und Messern bewaffnet war. Fast zur gleichen Zeit erschoss der Sekretär der Dečkoschen Kanzlei Ivan Bovha in der Herrenstraße (*Gospodskaja ulica*) den Tagelöhner Julius Grabitseh.

Diese Ereignisse waren der Anlaß, daß die Erregung der Cillier Deutschen wieder anwuchs und sich von Neuem eine Menschenmenge vor dem *Narodni dom* versammelte, die sich durchaus nicht beruhigen wollte. Die Landwehr umstellte das *Narodni dom*, sodaß es niemand betreten oder verlassen konnte. Um 9 Uhr mor-

gens bildeten die Soldaten einen Kordon. Die tschechischen Gäste mußten sich auf dem vorgeschriebenen Weg im Schatten der Bajonette zum Bahnhof begeben. Die Deutschen johlten: "Abzug! Slavisches Gesindel! Slavische Hunde!" und bewarfen sie mit Steinen. Um 10 Uhr verließ der Zug mit den Tschechen die Stadt.

Die Erregung der Deutschen legte sich aber auch nach der Abfahrt der Tschechen nicht. Gegen Abend versam-

melte sich vor dem *Narodni dom* eine 2000 Menschen zählende Menge, die wohl eine halbe Stunde demonstrierte und die "Wacht am Rhein" sang. Um 19 Uhr überfiel der Cillier Pöbel die Villa des verhaßten Slowenenführers Dr. Josip Sernec und schlug mit Steinen alle Fenster ein. Da die städtische Polizei sich nicht rührte, ließ das Pack seine Wut noch am *Narodni dom* und an der Abtei aus, das Schlagwort "los von Rom" brüllend. Die Lage beruhigte sich erst am nächsten Tag.